

Вплив електронної комерції на ринок праці в контексті розвитку цифрової економіки

Даньків В. В.¹

Отримано	Затверджено	Секція	УДК
04.06.2022	22.06.2022	Економіка	339.138

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.6859604>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Групи економічних агентів (домогосподарства, нефінансові корпорації, держава, недержавні організації, інші) діють в бурхливих умовах розвитку сутнісно нових соціо-економічних відносин. Це відбувається внаслідок цифровізації економіки та розвитку електронної комерції як невід'ємної частини цього поступу. Всі складові національної та глобальної економіки охоплені змінами внаслідок цифровізації, в тому числі і ринок праці. Метою статті є аналіз впливу електронної комерції на тренди ринку праці в контексті цифровізації соціо-економічних відносин. В статті розглянуто проблематику розвитку цифрової економіки і її впливу на ринок праці. Виділено ключові рушійні сили змін у цьому контексті, а саме розвиток мережевої економіки та електронних платформ. Здійснено аналіз взаємозв'язків на макро- та мікро-рівні, що зумовили успішний розвиток електронної комерції як ключового фактору впливу на сектори національної та глобальної економіки, зокрема, ринок праці. Здійснено аналіз трендів розвитку електронної комерції за період 2014-2021 рр. в розрізі ключових показників. Дійдено висновку про значні та стабільні темпи розвитку електронної комерції за аналізований період. Наголошено на ключовому місці електронних платформ в уможливленні розвитку мікро-компаній, зокрема, в аспекті усунення бар'єрів до їх виходу на глобальні ринки. Акцентовано увагу на значній соціальній ролі платформ електронної комерції в розбудові ринку праці для вразливих груп населення у країнах, що розвиваються. Дійдено висновку про значну роль цифрових рішень в досягненні соціальних цілей росту фінансової інклюзії та економічного рівноправ'я. Виділено загрози розвитку електронної комерції для усталеної структури зайнятості, зокрема, для груп на ринку праці з недостатньо високою кваліфікацією в контексті викликів цифровізації. Перспективи майбутніх досліджень полягають у вивченні особливостей розвитку ринку праці за широкої імплементації новітніх технологій електронної комерції, зокрема, мета-простору та віртуальної реальності.

Ключові слова: електронні платформи, мережева економіка, цифровізація, зайнятість, цілі соціального розвитку.

---

¹ Даньків В. В., веб-розробник в сфері електронної комерції, v.v.dankiv@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5801-8030>

Electronic commerce impact on labor market in the context of digital economy development

Annotation. Groups of economic agents (households, non-financial corporations, state, non-governmental organizations, etc.) operate under turbulent conditions of fundamentally new socio-economic relations` development. That is due to the economic digitalization and e-commerce development as an integral part of this progress. All components of the national and global economy are affected by changes due to digitalization, including the labor market. This paper aims to analyze the impact of e-commerce on labor market trends in the context of socio-economic relations` digitalization. The paper examines the problems of the digital economy development and its impact on the labor market. The key drivers for change in this context are highlighted: the network economy and electronic platforms development. Analysis of the interrelationships at the macro- and micro-level was carried out concerning the successful development of e-commerce as a key factor influencing both national and global economic sectors, in particular, the labor market. Trend analysis in the development of e-commerce was carried out in terms of key indicators over the 2014-2021 period. Conclusions are reached on significant and stable rates of e-commerce development over the analyzed period. The key role of electronic platforms in enabling the development of micro-companies is emphasized, particularly in removing barriers to their entry into global markets. The specific focus of the paper is on the significant social role of e-commerce platforms in developing the labor market for vulnerable population groups in developing countries. Conclusions are reached on the considerable role of digital solutions in achieving the social goals of increasing financial inclusion and economic equality. Threats of e-commerce development concerning established employment structure are highlighted, particularly for the labor market groups with insufficient qualifications in the context of digitalization challenges. The prospects for future research are to study the specifics of the labor market`s development in the context of wide implementation of e-commerce latest technologies, in particular, meta-space and virtual reality.

Keywords: electronic platforms, network economy, digitalization, employment, social development goals.

Вступ

Сучасний стан ринку праці все ще характеризується помітними викривленнями, що зачіпають слабо захищені верстви населення – жінок, мешканців сільської місцевості, осіб з інвалідністю, інших. Це чинить негативний вплив на стан соціально-економічного середовища загалом і виконання цілей в контексті суспільної рівності. Непереборні обставини географічного розташування та локальних обмежень також створюють суттєві бар'єри для груп населення в досягненні рівних можливостей у працевлаштуванні та забезпечення стабільного доходу домогосподарства. Еволюція технологій, а саме становлення цифрової економіки та електронної комерції як її невід'ємної компоненти суттєво поліпшує можливості уражених груп населення до забезпечення гідною працею.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці розвитку ринку праці в контексті цифровізації економіки, зокрема, поступу в електронній комерції присвячено масив досліджень.

Adamczewski [1, с. 200-202] розглядає проблематику еволюції ринку праці в контексті розвитку організацій в парадигмі економіки знань. Van Doorn [2, с. 104-105]

досліджує проблематику формування мережевої економіки та розвитку електронних платформ, що є її ключовим проявом, в контексті впливу на усталені соціо-економічні відносини, зокрема, на ринку праці. Fan [3, с. 30-33] вивчає проблематику формування гнучкої спеціалізації для компаній під впливом розвитку платформ електронної комерції, їх вплив на ланцюжки постачань і ринок праці. Означений масив робіт використано в цьому дослідженні в рамках аналізу проблематики розвитку цифрової економіки, а також електронної комерції як її невід'ємної частини та впливу змін у соціо-економічних відносинах на стан ринку праці.

Sindretean [4, с. 327] вивчає тренди розвитку електронної комерції в контексті появи нових бізнес-моделей та їх впливу на стан зайнятості. Domadenik [5, с. 229-231] в свою чергу розглядає комплекс викликів, що створює поступ в електронній комерції для усталених робочих місць в секторі роздрібної торгівлі. Forde [6, с. 57-59] вивчає проблематику соціального захисту найманих працівників внаслідок цифровізації економіки загалом і розвитку електронної комерції зокрема. Виділені роботи використані в цьому дослідженні в контексті аналізу трендів розвитку електронної комерції, її впливу на стан економічних агентів і змін у зайнятості.

Однак, проблема впливу електронної комерції на ринок праці, зокрема, в площині взаємозв'язку трендів мікро- та макро-рівня, не вивчена в достатній мірі.

Метою статті є виявлення впливу електронної комерції на тренди зайнятості на тлі цифровізації соціо-економічного простору.

Результати

Цифрова економіка являє собою новітній стан соціо-економічного середовища, що утворився внаслідок численних постійних зв'язків на основі інформаційних технологій між різноманітними економічними агентами [7, с. 10]. Основою цифрової економіки є взаємозв'язок осіб, організацій і машин. Цифрова економіка трансформує та усуває традиційні уявлення про бізнес-моделі, способи взаємодії між економічними агентами, шляхи отримання сервісу, товарів, інформації.

Цифрова економіка створює суттєво нові можливості для економічних агентів, а саме: уможливорює більш ефективну працю за рахунок автоматизації та переходу в онлайн-канали, дає доступ до майже будь-якої інформації, уможливорює віртуальну присутність, що нівелює аспект географічного розташування. Одним з найбільш яскравих проявів становлення цифрової економіки є розвиток електронної комерції, що займає все більше місця в соціально-економічних відносинах. Наочним підтвердженням важливості розвитку електронної комерції є становлення таких компаній як Amazon, Alibaba, Ebay, що є одними з найбільших компаній у світі за своєю ринковою капіталізацією. Згадані вище компанії не тільки показують значні результати в прирості своєї ринкової вартості, але також є розробниками ряду інновацій, а також прямо та опосередковано створюють робочі місця, що раніше не могли існувати.

Розглянемо в більших деталях явище електронної комерції. Електронна комерція являє собою модель ведення бізнесу, що уможливлена електронними мережами, передовсім мережею Інтернет, та новітніми цифровими спроможностями інфраструктури. Розвиток електронної комерції уможливорюється такими технологічними зсувами як автоматизація та цифровізація, а також використання технологій великих даних і штучного інтелекту, тощо.

Необхідно зауважити, що електронна комерція розвивається поміж різноманітних груп економічних агентів, що можемо узагальнити в таких площинах: «споживач – бізнес», «споживач – споживач», «бізнес – бізнес», тощо. Таким чином, електронна комерція сприяє зведенню воєдино попиту та пропозиції в умовах цифрової

економіки. Варто відзначити, що електронна комерція стала невід'ємною складовою бізнес-моделей не тільки інноваційних компаній, але і традиційного бізнесу – все частіше великі компанії, що вели бізнес офлайн-каналах, переходять в онлайн-канали. Цей рух набув специфічної назви омні-канальності, що відображає всеохопність комбінування в рамках однієї моделі традиційних офлайн-каналів і новітніх інноваційних каналів. Таким чином бізнес-модель електронної комерції сприймається як приваблива та прийнятна як для нових малих компаній, так і для вже працюючого бізнесу.

Розвиток електронної комерції щільно ув'язаний з розвитком мережевої економіки та цифрових платформ, що є її критичною інфраструктурою. Платформа являє собою електронний майданчик, що уможливорює зв'язки ключових економічних агентів, ефективно поєднуючи попит і пропозицію за допомогою новітніх інформаційних технологій. Фактично платформи являють собою відображення сучасного стану бізнес-середовища, де домінують великі мережеві сервісні об'єднання – як то компанія Meta, що об'єднує сервіси соціальних мереж Facebook, Instagram, WhatsApp, кожен з яких має своє змістове навантаження. Таким чином, платформи є одним з відбитків стану «нової економіки», що розвивається в пост-індустріальному суспільстві з кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст..

Варто зазначити, що платформи як явище передовсім бізнес-середовища вже виходить за його межі та починає чинити вплив на соціо-економічне середовище загалом. Одним з проявів цього є те, що платформи виконують не тільки функції суто бізнесового спрямування, але і соціального навантаження. Це зумовлено тим, що цифрові платформи та електронна комерція уможливають покращення стану зайнятості – особливо серед вразливих верств населення. В підтримку цієї тези наведемо думку аналітичної групи Світового банку [8], що відзначає значну роль цифрових платформ в адаптації знань і навичок працівників до вимог «нової економіки», а також нагальну потребу забезпечення підзвітності компаній-власниць цифрових платформ, що можуть використовувати своє положення на ринку та доступ до даних користувачів на шкоду суспільним і особистим інтересам громадян.

Розглянемо в більших деталях вплив цифровізації економіки та електронної комерції як її ключового прояву на стан ринку праці. Дослідники сходяться в єдиній думці щодо благодійної ролі електронної комерції в покращенні структури зайнятості, динаміці створення нових робочих місць, утворення інноваційних форм зайнятості, що не були можливі раніше через брак інфраструктурних спроможностей. Так China's State Information Center [9] оцінює приріст кількості робочих місць в Китаї внаслідок стрімкого розвитку електронної комерції на рівні 10 млн нових робочих місць в Інтернет торгівлі та суміжних галузях, що становило близько 1,3% від загальної зайнятості в країні. Аналітики China's State Information Center [9] також відзначають суттєвий ріст мікро-підприємництва, самозайнятості та додаткової зайнятості поза основним місцем роботи в Китаї завдяки цифровізації економіки.

Іншим проявом впливу електронної комерції є глобалізація присутності малого і мікро-бізнесу завдяки спроможностям цифрових платформ. Успішно усунуто бар'єр виходу на глобальний ринок, що існував внаслідок обмежень за масштабом – раніше тільки компанії великого розміру мали змогу вибудувати свою присутність закордоном. Натомість в сучасному бізнес-середовищі компанія будь-якого розміру має доступ до інфраструктури глобальної торгівлі завдяки цифровим платформам і суміжній інфраструктурі міжнародної доставки. Це дає підґрунтя стверджувати про підтримку електронної комерції досягнення цілей фінансової інклюзії та економічного рівноправ'я. В цьому аспекті цікавим є спостереження аналітиків eBay Inc. Public Policy Lab [10], що звертає особливу увагу на зростаючий рівень стабільності мікро-

компаній, що уможливлено доступом до глобальних ринків через майданчики електронної комерції. Це відображає суттєву соціальну функцію електронної комерції, що виявляється в глобалізації присутності мікро-компаній.

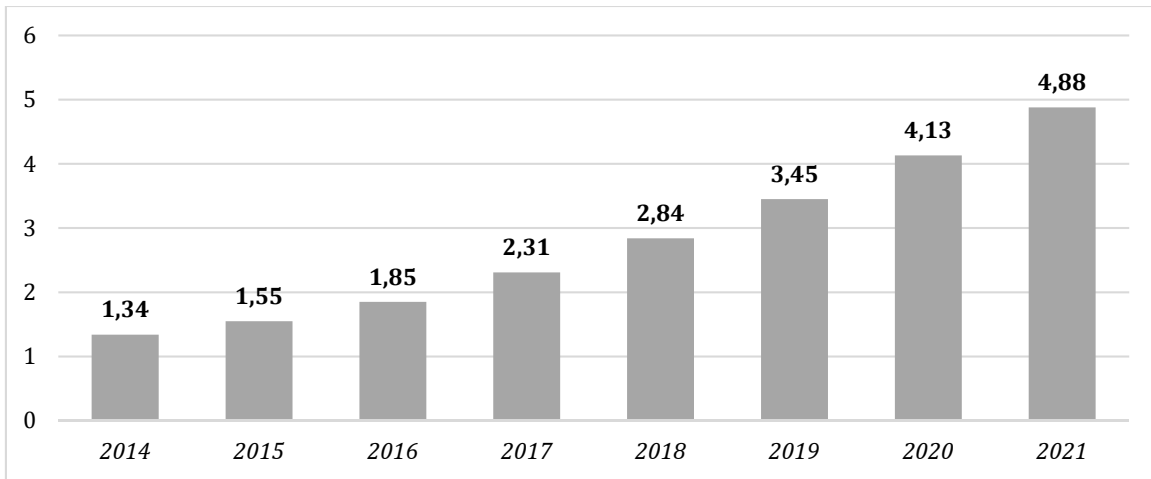
Розкриваючи соціальну функцію електронної комерції в розвитку ринку праці, можемо навести приклад з Китаю. Зокрема, за результатами аналізу Світового банку [8] більшість осіб з сільської місцевості, які нещодавно знайшли собі нову роботу за місцем свого проживання, почали співробітництво з платформою електронної комерції Alibaba. Це співробітництво виявлялося в двох площинах: по-перше, замовленні товарів на платформі електронної комерції Alibaba з подальшим їх продажем односільчанам, по-друге, продажі своїх товарів і послуг через згадану платформу електронної комерції. Результати аналізу Світового банку [8] показали, що в рамках співробітництва мешканців сільської місцевості в Китаї з платформою електронної комерції Alibaba було досягнуто такі соціо-економічні результати в розрізі покращення стану ринку праці: 33% мікро-підприємців були жінками, 20% задіяних осіб були раніше непрацевлаштовані, 1% самозайнятих осіб на платформі електронної комерції Alibaba були особами з інвалідністю. Підсумовуючи, ці факти дають наочне підтвердження важливій соціальній функції електронної комерції та її суттєвого впливу на стан ринку праці в контексті досягнення цілей з фінансової інклюзії та економічного рівноправ'я.

В цьому контексті доречно навести дані з динаміки розвитку електронної комерції. За даними аналітично-інформаційної платформи Statista [11] складено рис. 1-3, що відображають стан електронної комерції в світі.

За даними аналітично-інформаційної платформи Statista [11] в світі 1,92 млрд осіб станом на 2019 р. здійснювали покупки на платформах електронної комерції. Ключові показники, що характеризують стан електронної комерції на 2021 р. такі: обсяг продажів в електронній комерції становив 4,88 трлн дол. США; річний приріст обсягів електронної комерції складав 18%; вага електронної комерції в загальних світових обсягах роздрібною торгівлі досягла 19,7%. Це свідчить про суттєві темпи розвитку електронної комерції та її зростаючу вагу в соціо-економічних відносинах.

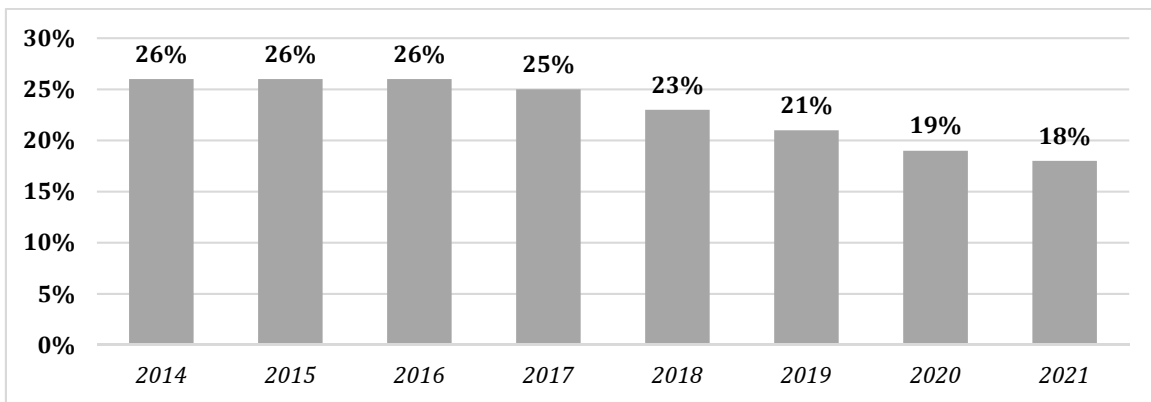
Аналізуючи вплив розвитку електронної комерції на ринок праці з точки зору загроз і викликів, слід відзначити, що технологічний поступ потенційно може не тільки сприяти покращенню стану зайнятості, але і прямо або опосередковано погіршити усталений стан ринку праці на короткочасному горизонті, що може бути розцінено певними групами стейкхолдерів як негативний вплив. До таких змін внаслідок розвитку електронної комерції можемо віднести переформатування ринку, зміну моделі зайнятості, ріст вимог до навичок працівників – в першу чергу, в розрізі навичок роботи в цифровому просторі. Загалом World Economic Forum в 2017 р. оцінив ризик втрати традиційних робочих місць внаслідок цифровізації на рівні до 2 млрд робочих місць станом на 2030 р. по всьому світу [12].

Підґрунтям для такого погляду слугують дослідження з проблематики цифровізації традиційних галузей економіки. Наприклад, консалтингова компанія PwC [13] наводить дані свого дослідження з автоматизації та зауважує, що роздрібна торгівля є поміж основних галузей економіки, що зазнають скорочень робочих місць внаслідок автоматизації. PwC [13] оцінює скорочення кількості робочих місць в роздрібній торгівлі на 34% під впливом електронної комерції, при чому найбільшого впливу автоматизації в аспекті скорочення робочих місць зазнають розвинені країни: США (51%), Німеччина (43%), Великобританія (42%), Франція (41%), Сінгапур (38%).

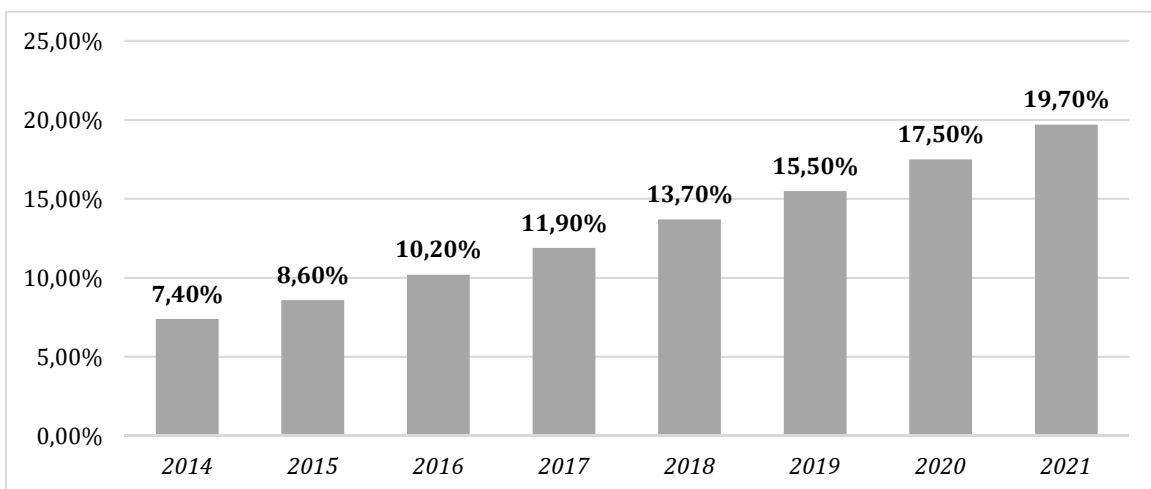
Рис. 1. Обсяги продажів на ринку електронної комерції, 2014-2021 рр., трлн дол. США

Джерело: складено на основі даних аналітично-інформаційної платформи Statista [11].

Рис. 2. Динаміка росту обсягів продажів на ринку електронної комерції, 2014-2021 рр., %

Джерело: складено на основі даних аналітично-інформаційної платформи Statista [11].

Рис. 3. Вага електронної комерції в загальних світових обсягах роздрібної торгівлі, 2014-2021 рр., %

Джерело: складено на основі даних аналітично-інформаційної платформи Statista [11].

При цьому зростає рівень зайнятості в компаніях, що оперують в площині електронної комерції. Так історичні дані за Amazon [14] свідчать про різкий ріст зайнятості в компанії, що працює на цифрових майданчиках – з 88,4 тис. робочих місць у 2012 р. до 647,5 тис. робочих місць станом на 2018 р., що становить приріст у 7,3 рази за 7 років. При цьому приріст кількості робочих місць між 40 найбільших традиційних роздрібних операторів за аналогічний період був на рівні 1,2 разів. В порівнянні з приростом кількості робочих в Amazon (електронна комерція) це в 6 разів менше [11, 14]. Порівняння динаміки приросту кількості робочих місць за період 2014-2018 рр. в Amazon і групи з 40 найбільших традиційних операторів роздрібною торгівлі подано в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка приросту кількості робочих місць в компаніях електронної комерції та компаніях традиційних роздрібною торгівлі, 2014-2018 рр.

<i>Компанія</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>
<i>Кількість робочих місць за компаніями, тис.</i>				
Amazon (електронна комерція)	88	117	154	231
40 найбільших традиційних операторів роздрібною торгівлі	7276	7546	7957	8288
<i>Приріст кількості робочих місць, %</i>				
Amazon (електронна комерція)	32,95%	31,62%	50,00%	47,62%
40 найбільших традиційних операторів роздрібною торгівлі	3,71%	5,45%	4,16%	2,18%

Джерело: складено на основі даних Statista [11], Amazon [14], власний аналіз.

Підсумовуючи, незважаючи на те, що наслідки цифровізації економіки загалом і розвитку електронної комерції зокрема в комплексі можуть дати як позитивні, так і негативні наслідки, вплив технологічного поступу матиме трансформаційний вплив на ринок праці. Це виявляється в складності кількісної оцінки впливу електронної комерції на стан зайнятості, однак, при цьому можемо прогнозувати її суттєвий вплив в кількісному вимірі. Можемо також стверджувати, що електронна комерція по-різному впливатиме на перспективи зайнятості різних груп персоналу в залежності від рівня їх кваліфікації. Більш кваліфікований персонал – особливо з навичками роботи з даними та знанням особливостей роботи цифрових платформ – буде більш затребуваним на ринку праці та задіяним в розробку та покращення цифрового простору. Натомість для менш кваліфікованих груп на ринку праці перспективи стабільності їх поточного робочого місця перебувають під загрозою внаслідок автоматизації та цифровізації. Це вимагатиме від держави, бізнесу, неурядових організацій координованих дій з розвитку цифрових спроможностей між різних груп на ринку праці – залежно від їх поточного рівня та майбутніх потреб.

Висновки

Підбиваючи підсумки, економічна агенти діють в сутнісно новому соціо-економічному середовищі, що набуло назви цифрової економіки. Такий новітній стан соціо-економічних відносин уможливлений бурхливим поступом в технологічних інноваціях, зокрема, розвитком мережевої економіки та цифрових платформ.

Невід'ємною складовою цифрової економіки є електронна комерція, що являє собою яскравий прояв нових соціо-економічних відносин, що уможливлені згаданими вище цифровими технологіями та новими бізнес-моделями побудови взаємодії між економічними агентами.

За результатами цього дослідження виділено ключові передумови розвитку цифрової економіки і її впливу на ринок праці. Зокрема, в частині переформатування усталених соціо-економічних відносин і трансформації традиційних галузей національної економіки. Розглянуто рушійні сили формування електронної комерції як ключової компоненти цифрової економіки. Розглянуто феномен розвитку мережевої економіки в контексті розвитку ринку праці. Окремо привернуто увагу до виникнення принципово нових форм відносин, що уможливлені платформами електронної комерції.

В контексті аналізу причин розвитку явища електронної комерції виділено ключову роль мережевої економіки, цифрових платформ, омні-канальної бізнес-моделі (поєднання онлайн і офлайн каналів в єдиний комплекс завершеного сервісу) в еволюції електронної комерції та її впливу на стан, структуру та тренди ринку праці. Розглянуто структурно-логічні зв'язки на макро- та мікро-рівні, що зумовили успішний розвиток електронної комерції як невід'ємної складової національної та глобальної економіки.

Здійснено аналіз трендів розвитку електронної комерції за період 2014-2021 рр. в розрізі обсягів електронної комерції, динаміки її росту, ваги електронної комерції в загальних обсягах роздрібної торгівлі. Наголошено на значних і стабільних темпах розвитку електронної комерції. Акцентовано увагу на уможливленні розвитку мікро-компаній завдяки технологіям електронної комерції, що суттєво змінює не тільки структуру зайнятості, але і ландшафт бізнес-середовища. Окремо наголошено на рушійній ролі електронної комерції в уможливленні доступу мікро-компаній до глобального ринку. На основі аналізу кейсу розвитку електронної комерції в регіонах континентального Китаю акцентовано на суттєвих можливостях покращення соціально-економічного фону в окремих депресивних районах завдяки технологіям електронної комерції.

Виділено загрози розвитку електронної комерції для усталеної структури зайнятості та традиційних робочих місць. Зокрема, наголошено на значних ризиках для окремих груп на ринку праці, що не мають високої кваліфікації та специфічних знань і навичок з цифрових технологій і аналізу даних. В контексті викликів цифрової економіки та електронної комерції для ринку праці дійдено висновку, що новітні компанії, що першочергово діють в полі цифрових технологій, а не традиційних бізнес-моделей і усталених підходів, демонструють суттєво вищі результати в розрізі створення робочих місць. Цей висновок підкріплено аналізом історичних даних з динаміки створення робочих місць компанією Amazon (оператор ринку електронної комерції) та 40 найбільших традиційних операторів роздрібної торгівлі за період 2014-2018 рр..

Перспективи майбутніх досліджень становлять вивчення особливостей структури та трендів зайнятості в контексті розвитку новітніх технологій електронної комерції, зокрема, мета-простору, віртуальної реальності. Окремий фокус майбутніх досліджень має бути спрямований на пошук шляхів усунення загроз розвитку електронної комерції для стабільного стану зайнятості, зокрема, в частині розвитку знань і навичок з напрямку цифровізації.

Список використаних джерел

1. Adamczewski P. ICT solutions in intelligent organizations as challenges in a knowledge economy. *Management*. 2016. №20. С. 198–209.
2. Van Doorn N. The Parameters of Platform Capitalism. *Krisis Journal for Contemporary Philosophy*. 2018. №1. С. 103–107.
3. Fan L. The Forming of E-platform-driven Flexible Specialisation: How E-commerce Platforms Have Changed China's Garment Industry Supply Chains and Labour Relations. *China Perspectives*. 2021. №1. С. 29–37.
4. Sindreştean, A. E-commerce taxation and its implications for states. *UNI Commerce Global Union: Bucharest, Romania Working Paper*. 2021. С. 1–33.
5. Domadenik P. Creating supportive digital environment to promote innovation, increase value added creation and stimulate growth. *Casnik Finance*. 2018. №11. С. 227–244.
6. Forde C. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. *European Parliament Directorate General for Internal Policies Working Paper*. 2017. С. 1–128.
7. Звіт OECD Digital Economy Outlook 2020. URL:<https://www.oecd.org/digital/oecd-digital-economy-outlook-2020-bb167041-en.htm> (дата звернення: 15.07.2022).
8. Матеріали World Bank Digital Development Partnership. URL:<https://www.worldbank.org/en/programs/digital-development-partnership> (дата звернення: 15.07.2022).
9. Матеріали China's State Information Center. URL:<http://www.sic.gov.cn/Column/595/0.htm> (дата звернення: 15.07.2022).
10. Матеріали eBay Inc. Public Policy Lab. URL:<https://www.ebaymainstreet.com/> (дата звернення: 15.07.2022).
11. Матеріали інформаційно-аналітичної платформи Statista. URL:<https://www.statista.com/> (дата звернення: 15.07.2022).
12. Звіт PwC Maximizing the impact of digitization 2019. URL:<https://www.strategyand.pwc.com/m1/en/reports/2011-2014/maximizing-impact-digitization.html#Download> (дата звернення: 15.07.2022).
13. Матеріали Amazon Investor Relations Portal. URL:<https://ir.aboutamazon.com/annual-reports-proxies-and-shareholder-letters/default.aspx> (дата звернення: 15.07.2022).